

Vergaderjaar 1988–1989 Nr. 230b

20 264

Nieuwe bepalingen inzake het kiesrecht en de verkiezingen (Kieswet)

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR BINNENLANDSE ZAKEN EN DE HOGE COLLEGES VAN STAAT¹

Vastgesteld 11 juli 1989

Het voorbereidend onderzoek gaf aanleiding tot het formuleren van de volgende opmerkingen en vragen.

De leden van de fractie van het C.D.A. merkten op dat artikel J12 bepaalt dat gedurende de zitting steeds de voorzitter en twee leden van het Stembureau aanwezig zijn.

Artikel J14 bepaalt dat de leden van het Stembureau tijdens de uitoefening van hun functie geen blijk geven van hun politieke gezindheid.

Welke is de sanctie als deze regels worden overtreden?

Artikel N10 vermeldt dat alle ingebrachte bezwaren in het proces-verbaal worden vermeld. Wat gebeurt er vervolgens met die bezwaren? (vergelijk ook artikel O3).

Artikel V, 4, 1° bepaalt: «de wijze waarop het onderzoek van de geloofsbrieven van de leden van de Tweede, onderscheidenlijk van de Eerste Kamer geschiedt, wordt geregeld in het Reglement van Orde van de desbetreffende Kamer».

Naar het oordeel van de aan het woord zijnde leden wordt door deze bepaling aan de wetgever een bevoegdheid verleend ten opzichte van het Parlement, waarvan het de vraag is of die in artikel 58Gw gegeven is. Immers – anders dan bij artikel V, 4, 1° – spreekt artikel 58Gw niet over de wijze waarop de geloofsbrieven onderzocht dienen te worden; kennelijk is de bepaling daarvan voorbehouden aan de Tweede en Eerste Kamer.

De leden van de fractie van de V.V.D. stelden de volgende vragen:

– Kan de staatssecretaris haar standpunt kenbaar maken inzake het voorstel, door de heer Wiebenga in de Tweede Kamer gedaan, dat de Nederlandse Ambassades en Consulaten als briefstembureau zullen worden aangewezen?

– Wat is de reden dat de artikelaanduiding met letter en nummer, dat kort voor het totstandkomen van de Kieswet in 1951 voor andere wetten weer is verlaten, thans bij de algehele herziening nog steeds is gehand-

¹ Samenstelling: Postma (CDA), Pröpper (CDA), Houben-Sipman (CDA), Mastik-Sonneveldt (PvdA), mw. J. H. B. van der Meer (PvdA); voorzitter, Tjeenk Willink (PvdA), Van Boven (VVD), Talsma (VVD), Vis (D66), Barendregt (SGP), De Gaay Fortman (PPR), Vogt (PSP), Schuurman (RPF), mw. Bolding (CPN) en Van der Jagt (GPV).

haafd? Is het niet beter, ook hier de gebruikelijke doorlopende nummering toe te passen?

De leden van de fractie van D66 hadden met gemengde gevoelens kennis genomen van het wetsvoorstel. Een aantal van de voorgestelde veranderingen kan weliswaar op hun instemming rekenen, daar staan echter andere tegenover waar zij geen waardering voor kunnen opbrengen. Tot deze laatste behoren onder meer de voorstellen die betrekking hebben op de registratievereisten voor de raadsverkiezingen, de uniformering van de waarborgsommen bij het indienen van de kandidatenlijsten en de handhaving van de huidige verdeling van de restzetels. De leden van D66 beschouwen deze voorstellen als materiële beperkingen van het passief kiesrecht die door de feitelijke situatie niet worden gerechtvaardigd. Zij stellen zich voor bij de plenaire behandeling hun kritiek nader toe te lichten.

Bij het bestuderen van de stukken voelden deze leden zich ernstig belemmerd door het ontbreken van een transponeringstabel die het mogelijk maakt de verschillende versies van het voorstel te vergelijken met de versie zoals die tenslotte aan de Eerste Kamer is toegezonden.

Ook een transponering van de huidige Kieswet (de Kieswet 1951) naar het uiteindelijke voorstel hadden zij node gemist. De vraag is dan ook of de staatssecretaris alsnog bereid is een dergelijke tabel (tabellen) te doen vervaardigen waardoor de toegankelijkheid van het wetgevingsproces aanzienlijk zou worden verbeterd. In dit verband rijst overigens de vraag of het nog wel zinvol is de alfabetische artikelaanduiding van 1951 te handhaven, nu deze wat betreft de hoofdstukindeling vanaf letter H (Kieswet 1951) niet meer identiek is. De indertijd gekozen systematiek behoudt alleen maar haar zin als deze ook gehandhaafd blijft. Het doorbreken daarvan, zoals thans geschiedt, schept grote verwarring. De aan het woord zijnde leden zouden gaarne een reactie op dit standpunt vernemen; indien de staatssecretaris het bezwaar van de leden van D66 deelt, kan dat bezwaar dan worden opgeheven met gebruikmaking van artikel Z9, lid 2?

De aan het woord zijnde leden betreurden de aanvaarding van het amendement Tegelaar-Boonacker/Koetje (stuk nr. 43) waardoor de Kamerverkiezingen naar mei zullen worden verschoven indien in eenzelfde jaar ook Staten- of Raadsverkiezingen worden gehouden. De aan hier aan het woord zijnde leden vroegen zich in dit verband af, of de voorgestelde vervroeging van de Kamerverkiezing naar maart nog wel veel zin heeft. Is het immers niet zo dat zowel de eerstvolgende periodieke Kamerverkiezingen (1994) als de daarop volgende (1998) allebei zullen plaatshebben in jaren waarin ook Raadsverkiezingen worden gehouden? En dat deze samenvallend ook in de toekomst voortzet indien het althans niet tot vervroegde Kamerverkiezingen tengevolge van ontbinding komt? Wat is overigens de strekking van artikel C3, lid 2, indien het niet gaat om leden die aftreden maar om Kamerontbinding in verband met Grondwetsherziening (welke ontbinding pleegt samen te vallen met een periodieke verkiezing)? Meer specifiek: spreekt men in geval van ontbinding ook van «aftreden van leden»? Wat betreft de mogelijkheden tot termijnverkorting bij Kamerontbinding moet het de aan het woord zijnde leden van het hart dat deze blijkens de uitvoerige analyses van de Kiesraad inderdaad vrij gering zijn. In stuk nr. 18 (blz. 48) wijst de staatssecretaris er in dit verband op dat er staatsrechtelijk geen bezwaar bestaat indien het ontbindingsbesluit tot stand komt onder verantwoordelijkheid van het zittende kabinet – zoals thans inderdaad het geval is met het besluit inzake de ontbinding van 6 september a.s.

Deze wijze van werken heeft echter als belangrijk bezwaar dat een groot deel van het wetgevingsproces stagneert omdat in beide Kamers vrij vaak geweigerd wordt om controversiële onderwerpen met een

demissionair kabinet te behandelen – een weigering die, ook als zij bestaat bij een minderheid, door de gehele Kamer (Kamers) pleegt te worden gebillijkt.

De hier aan het woord zijnde leden zijn van oordeel dat het beroep op het controversiële karakter van wetsvoorstellen in de periode voorafgaande aan de verkiezingen minder zinvol is dan in de periode volgend op de verkiezingen. Het demissionaire karakter van het kabinet is in beide periodes immers niet hetzelfde. Na de verkiezingen wordt er tussen fracties onderhandeld over een nieuw regeerakkoord, hetgeen een belangrijke reden kan zijn om zich ten aanzien van belangrijke onderwerpen nog niet in het openbaar uit te spreken. Een beroep op het controversieel zijn van wetsvoorstellen vóór de verkiezingen zou in redelijkheid slechts gebaseerd kunnen worden op de overweging dat de Kamer (Kamers) niet meer representatief is (zijn) en dat afhandeling dus moet wachten op het bijeenkomen van een Kamer (Kamers) die wel representatief is (zijn). De huidige Kamerontbinding is echter geenszins gebaseerd op deze overweging doch op een geheel andere: dat de kiezers geraadpleegd moeten worden met het oog op de kabinetsformatie.

Nu de kwestie van het «controversieel» verklaren niet ontbloeit is van actualiteit, zouden de hier aan het woord zijnde leden het op prijs stellen de overwegingen van de regering op dit punt te vernemen. Onderschrijft zij de opvatting van deze leden? Zij wilden daar nog aan toevoegen dat de kwestie merkwaardigerwijs vermoedelijk in het geheel niet aan de orde zou zijn indien er een interim-kabinet was gevormd, zoals tot dusver veelal gebruikelijk. Zou naar de opvatting van de regering de kwestie ook aan de orde zijn gekomen indien wel was over overgegaan tot ontbinding maar het staatshoofd in afwachting van deze ontbinding het ontslag zou hebben geweigerd? Het kabinet zou dan tot aan de verkiezingsdatum niet demissionair zijn geweest waardoor het beroep op het niet behoeven te behandelen van controversiële onderwerpen met een demissionair kabinet niet had kunnen worden gedaan. Wil de regering in dit verband ook een reactie geven op de opvatting van Prof. Mr. A. K. Koekkoek (Ned. Jur. Blad 17/6/89, blz. 877/880) omtrent de mogelijkheid van Kamerontbinding in plaats van aftreden.

Het lid van de S.G.P.-fractie sloot zich bij bovenstaande vragen aan.

Vervolgens stelden de aan het woord zijnde leden nog de volgende vragen:

- Staat het nu vast dat een lokaal referendum wel gecombineerd kan worden met gemeenteraadverkiezingen?
- Zijn er landen die aan binnen hun grenzen verblijvende Nederlandse burgers actief en/of passief kiesrecht hebben verleend? Zo ja, op welke voorwaarden is dat kiesrecht verleend?
- Hoe is precies het regeringsbeleid inzake het ongevraagd toezenden van registratieformulieren aan Nederlandse kiezers in het buitenland?
- Is de staatssecretaris nog voornemens artikel Z6 aan te passen nu in 1990 geen periodieke verkiezing voor de Tweede Kamer zal worden gehouden? Wat wil het zeggen dat de verkiezingen voor de gemeenteraden in 1990 zullen worden gehouden op de tijdstippen voorzien in de Kieswet 1951? Gaat het alleen om de tijdstippen (inclusief of exclusief data voor registratie en kandidaatstelling) en/of ook om andere voorschriften (zoals inzake waarborgsommen en rechtspersoonlijkheid)?

Het lid van de fractie van de S.G.P. merkte op dat in artikel H4 wordt bepaald dat minstens 10 schriftelijke verklaringen van kiezers de ingediende lijst dienen te ondersteunen. Ware het niet juist geweest, nu het voorgestelde aantal sterk is verlaagd, de kandidaten op de lijst van ondersteuning uit te sluiten?

Welke overwegingen worden gebruikt om, zoals in H4 lid 6 is bepaald, een overgelegde verklaring onherroepelijk te verklaren?

Waarom wordt voor de Eerste Kamerverkiezingen geen gebruik van een stembus voorgeschreven?

De staatssecretaris heeft het standpunt ingenomen (blz. 5792) dat nieuwe stemtechnieken 100% betrouwbaar moeten zijn. Is deze norm volledig van toepassing op de thans in gebruik zijnde stemmachines?

Heeft de staatssecretaris zich na de Europese verkiezingen reeds beraden over de ongevraagde toezending van registratieformulieren aan Nederlanders in het buitenland?

De voorzitter van de commissie,
mw. J. H. B. van der Meer

De griffier van de commissie,
Dijkstra-Liesveld